

موضوع: ضرورت توجه به ارتقاء کیفیت تجارت در گسترش همکاری با کشورهای منطقه و همسایگان

دکتر علی رضا گرشاسبی

در جزء اول بند ۱۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و بند ۲۲ سیاست‌های کلی برنامه هفتم توسعه، بر تقویت رویکرد اقتصاد محور در سیاست خارجی و روابط منطقه‌ای و جهانی و تقویت پیوندهای اقتصادی با اولویت همسایگان تاکید شده است. موضوعی که در قالب توسعه مناسبات تجاری با کشورهای منطقه و همسایگان از اولویت‌های سیاست خارجی در دولت سیزدهم نیز بوده است. حال سوال کلیدی آن است که تحولات تجاری (با تاکید بر تجارت کالا) در سطح جهانی به کدام سو در حال چرخش است و آیا تحولات تجارت ایران با آن هماهنگی دارد؟ سوال دیگر آن است که کیفیت تجارت ایران در این تحولات آیا می‌تواند پوشش‌دهنده رویکردهای مورد اشاره فوق و تاکیدشده در اسناد بالادستی باشد یا خیر؟

الف. در پاسخ به سوال اول توجه به موارد زیر حائز اهمیت است:

۱- بررسی‌ها نشان می‌دهد که در دوره پنج ساله اخیر (۲۰۲۱-۲۰۱۷) سهم آسیا در تجارت ایران با افزایش قابل توجهی روبرو شده است (افزایش از حدود ۷۹ میلیارد دلار به بیش از ۹۲ میلیارد دلار که به معنای افزایش سهم آسیا در تجارت ایران از ۵۴.۹۵ درصد در سال ۲۰۱۷ به ۷۲.۱۶ درصد در سال ۲۰۲۱ است). همزمان با آسیایی‌تر شدن تجارت، تمرکز کشوری در تجارت ایران در آسیا نیز افزایش قابل توجهی داشته است)

ب. در پاسخ به سوال دوم توجه به موارد زیر حائز اهمیت است:

۱- در عمده کشورهای مورد بررسی در ۵ ساله اخیر (دوره زمانی سال ۱۴۰۰-۱۳۹۶) رابطه مبادله در سطح بسیار نازلی قرار داشته است و به این اعتبار کیفیت تجارت میان ایران و همسایگان نامطلوب ارزیابی می‌شود.

۲- در دوره مورد بررسی، کشورهای روسیه، قزاقستان، آذربایجان و ترکمنستان بیشترین رابطه مبادله را در اختیار داشته‌اند، اما در خلال ۵ سال گذشته تنها کیفیت تجارت با کشورهای روسیه در طول زمان در سطح بالا حفظ شده است و سایر کشورهای مورد اشاره با کاهش قابل توجهی از حیث کیفیت تجارت روبرو بوده‌اند.

۳- کشورهای عمان و ترکیه بیشترین افزایش در کیفیت تجارت را در دوره مورد بررسی نشان داده‌اند و بیشترین کاهش مربوط به کشورهای آذربایجان و ترکمنستان بوده است.

۴- کشور چین که حدود ۳۶ درصد از کل تجارت ایران در قاره آسیا را به خود اختصاص داده است یکی از کمترین رابطه‌های مبادله را به خود اختصاص داده است.

ج. جمع‌بندی. باید توجه داشت که همزمان با افزایش سهم آسیا در کل تجارت جهانی، آسیایی‌تر شدن تجارت ایران فی‌نفسه آورده‌ای جدید برای کشور نخواهد بود، آنچه نگاه به شرق و کشورهای آسیایی را در تجارت مثمرتر خواهد کرد، گسترش تنوع بازاری و رهایی از تمرکز بالا در بازارهای پیرامونی، تبدیل بخشی از این تجارت به سرمایه‌گذاری‌های مولد در داخل و ارتقاء کیفیت تجارت با همسایگان در این مسیر است تا سیاست توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان بتواند پوشش‌دهنده رویکردهای مورد تاکید در اسناد بالادستی در حوزه تجارت باشد.